ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ

ਬਿਸ਼ਨ ਨਰਾਇਣ ਜੇ. ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ/ਅੱਗੇ

ਕੇ.ਆਰ.ਸ਼ਰਮਾ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ,-ਉੱਤਰਦਾਤਾ।

1957 ਦੀ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਨੰ. 681.

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਧਾਰਾ 226 ਅਤੇ 311 (2) -ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰ - ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ -ਜਾਬਤਾ ਫੌਜਦਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ (1898 ਦਾ V) - ਧਾਰਾ 173(4) - ਕੀ ਅਜਿਹੀ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ - ਧਾਰਾ 173(4) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨਾ - ਕੀ ਬੇਨਿਯਮੀ ਹੈ - ਕੀ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵੱਖ/ਖ਼ਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਪੰਜਾਬ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਨਿਯਮ - ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ - ਕੀ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਮਹਿਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੇ ਚਾਲ-ਚਲਣ ਬਾਰੇ ਨਿਸ਼ਚਤ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਸ ਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨਾ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੈ, ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਾ ਤਾਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਰਧ-ਅਪਰਾਧਿਕ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀਵਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਭਾਗ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵਿਚਕਾਰ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਅੰਤਮ ਆਦੇਸ਼ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੇਵਾ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਸੇਵਾ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਪੀੜਤ ਕਰਮਚਾਰੀ ਆਪਣੀ ਗਲਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਅਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਹਰਜਾਨੇ ਲਈ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਫੌਜਦਾਰੀ ਜਾਬਤੇ ਦੀ ਧਾਰਾ 173(4) ਦੀ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਕੋਈ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ *ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਕੋਡ* ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਅਦਾਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੰਡ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਅਰਧ-ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਅੰਤਮ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਜੁਰਮਾਨੇ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਉਪਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ *ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਕੋਡ* ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਂ ਉਸ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 173(4) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਾਰਾ 173 (4) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਧਾਰਾ 173(4) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਵੱਖ/ਖ਼ਾਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਹੈ।

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 173(4), *ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਕੋਡ* ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਸ ਨਾਲ ਪੱਖਪਾਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਬੇਨਿਯਮੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਗੰਭੀਰ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਗਵਾਹ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਕਾਪੀ ਦੀ ਨਾਂ ਦੇਣਾ ਉਸ ਗਵਾਹ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਘਟਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਇਸਨੂੰ ਅਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਨਿਯਮ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਧਾਨਕ ਨਿਯਮ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਐਸ.ਏ. ਵੈਂਕਟਾਰਮਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ (A.I.R. 1954 S.C. 375.), ਅਤੇ ਪੁਲੁਕੁਰੀ ਕੋਟਾਯਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸਮਰਾਟ (74 I. A. 65.), ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਮੰਨਿਆ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਅਤੇ 227 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ 9 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1957 ਦੇ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੈਂਡੇਮਸ (mandamus) ਦੀ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਰੂਪ ਕਿਸ਼ਨ, ਆਈ.ਸੀ.ਐਸ. ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਵੇਂ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 161, 162 ਅਤੇ 164 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਦੀਕਸ਼ੁਦਾ ਕਾਪੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਲ਼ ਚੱਲ ਰਹੀ ਕਾਰਵਾਈ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ।

ਐਨ.ਸੀ. ਚੈਟਰਜੀ, ਕੇ.ਐਨ. ਤਿਵਾੜੀ ਅਤੇ ਅਬਨਾਸ਼ਾ ਸਿੰਘ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਲਈ।

ਐਸ ਐਮ ਸੀਕਰੀ, ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਲਈ।

ਫੈਸਲਾ

ਬਿਸ਼ਨ ਨਰਾਇਣ ਜੇ.- ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਰਟੀਓਰਰੀ (certiorari) ਜਾਂ ਮੈਂਡੇਮਸ (mandamums) ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਲਈ ਖ਼ਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ, 1947 ਦੀ ਧਾਰਾ 5(2) ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 161 ਅਤੇ 109 ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਜਾਂਚ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਅਕਤੀਆਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ) ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਉਪਲਬਧ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ 1924 ਵਿੱਚ *ਪੰਜਾਬ ਸਰਵਿਸ ਆਫ਼ ਇੰਜੀਨੀਅਰਜ਼* ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 1925 ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ 1951 ਵਿੱਚ ਨਿਰਵਾਣਾ ਸਰਕਲ, ਅੰਬਾਲਾ ਦੇ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 1954 ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਭਾਖੜਾ ਡੈਮ ਸਰਕਲ, ਨੰਗਲ ਵਿਖੇ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪ੍ਰੈਲ, 1955 ਵਿੱਚ, ਉਸਨੂੰ ਸੈਂਟਰਲ ਡਿਜ਼ਾਈਨਜ਼, ਸ਼ਿਮਲਾ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵਜੋਂ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ

ਗਈ। ਜਦੋਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਇਸ ਨਵੇਂ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ 24 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1955 ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 5(2) ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 161 ਅਤੇ 109 ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਲਗਭਗ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 161(3) ਅਤੇ 164 ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ। ਉਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਾਂਚ 5 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1957 ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਲਈ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਖਰਕਾਰ ਕੇਸ ਸ਼੍ਰੀ ਸਰੂਪ ਕਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਟਰਾਂਸਫਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ 8 ਜੁਲਾਈ, 1957 ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਲਈ ਦੁਬਾਰਾ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਅਰਜ਼ੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਗਵਾਹੀ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ 11 ਜੁਲਾਈ 1957 ਦੀ ਤਰੀਕ ਤੈਅ ਕੀਤੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ 8 ਜੁਲਾਈ, 1957 ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, 10 ਜੁਲਾਈ, 1957 ਨੂੰ, ਭਾਵ ਸਬੂਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੌਜੂਦਾ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਕਾਪੀਆਂ ਮੁਹੱਈਆ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਿਰਾਹ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਗਾੜ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 311 (2) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਵੇਗੀ।

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਜਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਅਰਧ-ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ, ਇਸ ਲਈ, ਉਸਨੂੰ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 173(4) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਠੋਸ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਪੰਜਾਬ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾਵਾਂ (ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਅਪੀਲ) ਨਿਯਮ, 1952 ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਈ ਜਾਂਚ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਤੇ'ਜਿਹੜੇ ਦੋਸ਼ ਲੱਗੇ ਹਨ, ਅਸਲ ਇਹ ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 5(2) ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ b161 ਅਤੇ 109 ਅਧੀਨ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਾਂਗਾ।

ਨਿਯਮ 7(2) ਉਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

"ਜਿਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਇਹ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ- ਅੰਦਰ ਦੱਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਸਾਰੇ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਇਕ, ਦੋਸ਼ਾਂ/ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਜਾਂ ਬਚਾਅ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਕੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਉਹ

ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਜੇਕਰ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ, ਹਟਾਉਣ ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਸਾਰੇ ਸਬੂਤ ਸੁਣੇ/ਦੇਖੇ ਜਾਣਗੇ, ਜੋ ਕਿ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ, ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਗਵਾਹ ਰੱਖਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਚਾਹੇ ਬੁਲਾਵੇ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਕਿਸੇ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਢੁੱਕਵਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਅਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਆਧਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ:

ਬਸ਼ਰਤੇ

(ਇਸ ਨਿਯਮ ਦੇ ਵਿਵਸਥਾ (*ਪ੍ਰੋਵੀਸੋਜ਼)* ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।)

ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਲੋਕ ਸੇਵਕ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਵਕੀਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਹੋਰ। ਇਹ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਦੋਸ਼ ਅਧੀਨ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਚਾਰਜ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਿਪੋਰਟ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਫਿਰ, ਜੇ ਲੋੜ ਪਵੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 311 (2) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਿਯਮ *ਡਿਫਾਲਟਰ* ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਿਯਮ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪੰਜਾਬ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਨਿਯਮ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਧਾਨਕ ਨਿਯਮ ਹਨ। ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ (ਵਰਗੀਕਰਣ, ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਅਪੀਲ) ਨਿਯਮ ਕਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਮਾਨ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟਸ (ਇਨਕੁਆਰੀਜ਼) ਐਕਟ, 1850 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਸ ਦੁਆਰਾ *ਐਸ.ਏ. ਵੈਂਕਟਾਰਮਨ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ (A.I.R. 1954 S.C. 375)* ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਤ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਅਤੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ 'ਤੇ ਕੀ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਜਾਂਚ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਕਸਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਥਾਪਿਤ ਤੱਥ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਉਹ ਸੈਂਸਰ ਵਰਗੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ (liability) ਜਾਂ ਰੈਂਕ ਵਿੱਚ ਕਮੀ, ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਵਰਗੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਉਚਿਤ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਭੇਜਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਪਾਏ ਗਏ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਿਸਮ ਦੀ।

ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ *ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਕੋਡ* ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ *ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਕੋਡ* ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਅਦਾਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੰਡ

ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਅਰਧ-ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅੰਤਮ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਜੁਰਮਾਨੇ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਉਪਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਂ ਉਸ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 173(4) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਾਰਾ 173(4) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ.. ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਧਾਰਾ 173(4) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖ/ਖ਼ਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੈ।

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਵਕੀਲ ਨੇ ਫਿਰ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ (impugned) ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਦਾ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 311(2) ਦੁਆਰਾ ਗਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਉਸਦਾ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ: ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਅਸੰਗਤ ਬਿਆਨ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਬਦਨਾਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਪਿਛਲੇ ਬਿਆਨ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਾਣਯੋਗ ਵਕੀਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਧਾਰਾ 173(4) ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਜਾਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬੇਲੋੜੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਦਖਲ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਮਾਣਯੋਗ ਵਕੀਲ ਨੇ *ਪੁਲੁਕੁਰੀ ਕੋਟਾਯਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸਮਰਾਟ* (74 I.A. 65.) ਵਿੱਚ ਸਰ ਜੌਹਨ ਬੀਓਮੋਂਟ, ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਨੇ ਧਾਰਾ 162(1) (ਇਸ ਧਾਰਾ ਨੂੰ 1955 ਵਿੱਚ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 173 (4) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨੰਬਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ: -

"ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਧਿਕਾਰ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਮੱਗਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਜਿਰਾਹ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਹਲਕੀ/ਘੱਟ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਸੰਭਾਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਕਈ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਮੂਲੀ ਅਸੰਗਤਤਾ ਇੱਕ ਸੱਚੇ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਪਰ ਇੱਕ ਝੂਠੇ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਵਿਗਾੜਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੋੜ ਸਕਦੀ ਹੈ।"

ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਵੀ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਧਾਰਾ 537, *ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਕੋਡ* ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਸ ਨਾਲ ਪੱਖਪਾਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਹੋਈ ਹੈ।

ਪਰੀਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਬੇਨਿਯਮਤਾ ਗੰਭੀਰ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਪ੍ਰਿਵੀ ਕੌਂਸਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਨੇ ਇਸ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਮੰਨਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇੰਡੀਅਨ ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 145 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 155(3) ਦੁਆਰਾ ਉਸਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ)। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ, ਪਿਛਲੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਕਾਪੀ ਨਾਂ ਦੇਣਾ ਉਸ ਗਵਾਹ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਘਟਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਅਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਮੌਜੂਦਾ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਣਗੌਲੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਾ ਤਾਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਰਧ-ਅਪਰਾਧਿਕ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀਵਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਰਗੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵਿਚਕਾਰ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਅੰਤਮ ਆਦੇਸ਼ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੇਵਾ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਸੇਵਾ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੁਖੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਆਪਣੀ ਗਲਤ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਹਰਜਾਨੇ ਲਈ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ *ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ* ਦੀ ਧਾਰਾ 173(4) ਇਸ ਜਾਂਚ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਜੇ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ਪੂਰਨ ਆਦੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਭਾਵੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਬੇਵਜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰਕਾਰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 160 ਦੇ ਕਰੀਬ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ,ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਿਆਂ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਕੋਲ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਧਾਰਾ 311(2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪੜਾਅ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ। ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ (ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਅਪੀਲ) ਨਿਯਮ, 1952 ਦੇ ਨਿਯਮ 4 ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਜ਼ੁਰਮਾਨਾ ਨਾ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨ ਸਿਰਫ਼ ਉਹਨਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰ ਸਕਦੀਆਂ। ਇਸਲਈ, ਨਿਰਪੱਖ ਹੁਕਮ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਜਾਂਚ 'ਤੇ ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੀ, ਜੇਕਰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਮੈਂਡੇਮਸ (mandamus) ਜਾਂ ਸਰਟੀਓਰੀ (certiorari) ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਰਾਹਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ।

ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨ ਅਸਫ਼ਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਖਰਚੇ ਸਮੇਤ ਖਾਰਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਵਕੀਲ ਦੀ ਫੀਸ 100 ਰੁਪਏ।

ਬੀ.ਆਰ.ਟੀ.

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮਕੁੱਦਮੇਬਾਜਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਕ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਸੰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ